

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988

בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל

להסכם בין הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

לבין חברות מנהלות של קופות גמל

1. פתח דבר

ביום 18 בנובמבר 2009 הונחה בפניי בקשה למתן פטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "**חוק ההגבלים העסקיים**"), לתניה כובלת בהסכמי ההפצה שבין הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ (להלן: "**הבנק הבינלאומי**"), לרבות חברות הבנות שלו, בנק אוצר החייל בע"מ (להלן: "**אוצר החייל**"), בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ (להלן: "**פאג"י**"), יובנק בע"מ (להלן: "**יובנק**") ובנק מסד בע"מ (להלן: "**מסד**") (להלן כולם ביחד: "**קבוצת הבינלאומי**"), לבין חברות מנהלות של קופות גמל, כהגדרתן בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 (להלן: "**חברות מנהלות**" או "**קופות גמל**"). עניינה של הבקשה הינו הארכת פטור קודם להסדר בין הצדדים, שניתן ביום 3 בדצמבר 2007¹ (להלן: "**הפטור הקודם**").

לאחר שבחנתי את הסכמי ההפצה ואת הכבילה המצויה בהם, כמו גם את השפעתם האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי, ולאחר שנועצתי בועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי ההסדר אינו מגביל את התחרות בחלק ניכר של השוק המושפע מן ההסדר, וכי הוא אינו פוגע פגיעה של ממש בתחרות בשוק כאמור, כי עיקרו של ההסדר אינו בהפחתת התחרות או במניעתה, וכי אין בו כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרו. מטעמים אלו ראוי ההסדר לפטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, בכפוף לתנאים המנויים בסיפא להחלטתי.

2. הרקע להסדר

כפי שהוסבר בפטור הקודם, הפטור המבוקש דומה מאוד בנסיבותיו לפטור שהענקתי בינואר 2007 להסכמים שבין בנק מזרחי טפחות בע"מ (להלן: "**בנק המזרחי**") לבין חברות מנהלות של קופות גמל² (להלן: "**פטור המזרחי**").

כפי שנסקר בפטור המזרחי ובפטור הקודם, יישום מסקנות ועדת בכר גרר תיקוני חקיקה במסגרתם נאסר על תאגידים בנקאיים להיות בעלי שליטה או עניין בחברות מנהלות של קופות גמל והתאגידים הבנקאיים נצטוו למכור לגורמים חיצוניים את קופות הגמל שבבעלותם. זאת,

¹ החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל להסכם בין הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ לבין חברות מנהלות של קופות גמל; 2007 הגבלים עסקיים 5000749.

² החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל להסכם בין בנק מזרחי טפחות בע"מ לבין חברות מנהלות של קופות גמל; 2007 הגבלים עסקיים 5000586.

לשם הגברת התחרות בשוק ההון והסרת ניגודי העניינים של הבנקים, בין היתר במטרה להבטיח ייעוץ אובייקטיבי ללקוחות הבנקים באשר לאפשרויות ההשקעה העומדות בפניהם, בעת פניה לבנקים בכובעם כיועצים פנסיוניים³.

בשנים שעברו מאז הפטור הקודם, השלימו הבנקים את מכירת קופות הגמל שבבעלותם ולאחר מכן החלו לקבל באופן הדרגתי רישיונות לעסוק בייעוץ פנסיוני. לשם כך הקימו הבנקים מערך הכשרה לבעלי תפקידים המשמשים כיועצים, המציעים ייעוץ פנסיוני אובייקטיבי ללקוחות הבנקים. יצוין, כי הבנקים הקטנים היו הראשונים לקבל רישיונות לייעוץ פנסיוני ורק לאחר מכן קיבלו גם הבנקים הגדולים רישיונות אלו. באשר לקבוצת הבינלאומי – הבנק הבינלאומי, פאג'י ואוצר החייל מחזיקים כבר היום ברישיון יועץ פנסיוני, יובנק מצוי בהליכים מתקדמים לקבלת רישיון זה וגם מסד מקווה לקבל את הרישיון במהלך שנת 2010.

על מנת לממש את הזכות לתת יועץ פנסיוני, על הבנקים לחתום על הסכמי הפצה עם קופות הגמל אותן הם מבקשים להפיץ. במטרה להבטיח שהבנקים אכן יספקו שירות יועץ אובייקטיבי, התקנות שהותקנו בעניין מחייבות, כי הסכמי ההפצה של הבנקים עם החברות המנהלות יהיו אחידים בתנאיהם⁴. מסיבה זו, על הכבילה המבוקשת להופיע בכל הסכמי ההפצה שצפויה קבוצת הבינלאומי לחתום עם חברות מנהלות של קופות גמל.

3. הכבילה והשפעתה על התחרות

בקשת הפטור שלפנינו עניינה בתניה הכלולה בהסכמי ההפצה שקבוצת הבינלאומי מבקשת להמשיך ולחתום מול חברות מנהלות עימן היא מתקשרת, לשם הפצתן בכובעה כיועץ פנסיוני. על פי התניה, חברה מנהלת החתומה על הסכם ההפצה מתחייבת, כי במידה ולקוח של קבוצת הבינלאומי היה זכאי – לו היה מתקשר עם החברה המנהלת באמצעות הסכם ייעוץ שנערך באמצעות בנק הפועלים בע"מ (להלן: "**בנק הפועלים**") או בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "**בנק לאומי**") – להטבות מהחברה המנהלת שהינן עדיפות על פני ההטבות להן זכאי הלקוח של קבוצת הבינלאומי, יהיה גם הלקוח של קבוצת הבינלאומי זכאי להטבות העדיפות כאמור. תניה זו, המכונה תנית לקוח מועדף (MFN), מבטיחה כי לקוחות קבוצת הבינלאומי יזכו לתנאים המיטביים שתעניק החברה המנהלת ללקוחות בנק הפועלים או בנק לאומי שיתקשרו עם אותן חברות מנהלות.

כמבואר בהחלטות קודמות של הממונה בעניין תניות לקוח מועדף, האפשרות ליתן פטור לתניות מסוג זה, נבחנת בהתאם לנסיבותיו התחרותיות של כל מקרה, על-פי ניתוח כלכלי של השוק ובחינת החששות לפגיעה בתחרות בשווקים הרלוונטיים. ככלל, ככל שנתח השוק של הגוף שלטובתו נרשמת התניה קטן יותר, כך פוחתים החששות התחרותיים הנובעים מקיומה של התניה⁵. עקב הדמיון הרב בין נסיבות פטור זה לנסיבות שעמדו בבסיס ההחלטה בעניין פטור המזרחי והפטור הקודם, הנימוקים למתן הפטורים שעמדו בבסיס החלטותיי שם ישימים גם למקרה דנא, בשים לב לשינויים עליהם אעמוד כעת.

³ ראו חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני) התשס"ה-2005.

⁴ תקנה 2א) לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006.

⁵ ראו ההפניות שבהערות שוליים 5, 9 ו-10 בהחלטת פטור המזרחי. כן ראו החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל בין ישרי אי.די.איי חברה לניהול קופות גמל בע"מ לבין קידמה חברה לניהול קופות גמל לבין יובנק ניהול קופות גמל (2005) בע"מ; 2007 הגבלים עסקיים 5000689.

בעת מתן הפטור הקודם, נתח השוק של קבוצת הבינלאומי ביחס לקבוצות הבנקאיות האחרות עמד על שיעור של כ-9%-8% מתחום מתן האשראי לציבור ומתחום הפיקדונות לציבור.⁶ עם זאת, נוכח חלוקתן של שתי התניות, של בנק המזרחי ושל קבוצת הבינלאומי, במקביל, נבחנה ההשפעה התחרותית של נתח השוק המצטבר של שני הבנקים אשר עמד על כ-20% מהשוק. בחינה עדכנית של נתונים אלו מלמדת, כי נתחי השוק של קבוצת הבינלאומי, וכן נתחי השוק המצטברים של קבוצת הבינלאומי ובנק המזרחי בתחומים אלו לא השתנו באופן משמעותי, והם עומדים כיום על כ-8%-10% בקבוצת הבינלאומי ועל כ-21% בשני הבנקים במצטבר.⁷ מנתוני הדו"חות הכספיים של חמשת התאגידים הבנקאיים הגדולים עולה כי גם לפי התפלגות האשראי ללקוחות פרטיים בין הבנקים (לא כולל הלוואות לדיור), לבנק הבינלאומי ולבנק המזרחי נתח שוק מצטבר של כ-21%, כאשר לבינלאומי 11.8% משוק האשראי ללקוחות פרטיים ולמזרחי 9.9%.

כפי שפורט בפטור הקודם, לנוכח נתח השוק המוגבל של בנק המזרחי וקבוצת הבינלאומי, אף במצטבר, לא מתקיים בענייננו חשש כי החברות המנהלות יימנעו ממתן הטבות ללקוחות בנק הפועלים או בנק לאומי בשל "הצמדת" לקוחות קבוצת הבינלאומי להטבות אלה, וזאת בהתחשב בתחרותיות הרבה בה מאופיין ענף קופות הגמל.

יתר על כן, שיקול מרכזי במתן פטור זה נעוץ במאפייניה הפרו-תחרותיים של התניה, אשר עשויה לסייע בהגברת כושר התחרות של קבוצת הבינלאומי על לב לקוחותיה למול הבנקים הגדולים – בנק הפועלים ובנק לאומי. נתחי השוק של הבנקים הגדולים מתורגמים לכוח מיקוח מול גופים המתקשרים עימם, ובכלל זה היצרנים הפנסיוניים וקופות הגמל, אשר עשויים להשיג ללקוחותיהם הטבות עודפות על אלו שלהן יזכו לקוחות קבוצת הבינלאומי. ודוק, רק לאחרונה נכנסו הבנקים הגדולים בפועל לתחום הייעוץ הפנסיוני: בנק לאומי קיבל רישיון לייעוץ פנסיוני בסוף אוגוסט 2008 ואילו בנק הפועלים קיבל את הרישיון רק בתחילת 2009. לפיכך, תניה זו תאפשר לקבוצת הבינלאומי להמשיך ולהבטיח כי לקוחותיה מקבלים את התנאים המיטביים הניתנים ללקוחות הבנקים הגדולים, ולשפר את כושר התחרות שלה על הלקוחות אל מול בנקים אלו, במיוחד בתקופה בה החלו אלו האחרונים את פעילותם בתחום הייעוץ הפנסיוני.

4. סוף דבר

לאור האמור, לאחר שנועצתי בוועדה לפטורים ומיזוגים, ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור המבוקש. תוקפו של פטור זה הינו **שלוש שנים מהיום**.

בהתאם לסעיף 15(א) לחוק ההגבלים העסקיים נתונה החלטתי זו לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

רונית קן

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, כ"ח טבת תש"ע
14 בינואר 2010

⁶ ראו התפלגות נתחי השוק של הבנקים נכון ליוני 2007 באתר בנק ישראל באינטרנט בכתובת www.bankisrael.gov.il/deptdata/pikuah/nat_bank/20070630/graph12.pdf.

⁷ ראו התפלגות נתחי השוק של הבנקים נכון ליוני 2009 באתר בנק ישראל באינטרנט בכתובת http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/pikuah/nat_bank/20090630/graph12.pdf.